

przedstawił bardzo ciekawe wyniki badań w referacie pt. „Absolwenci Uniwersytetu Zielonogórskiego na rynku pracy”.

Zarówno po zakończeniu każdej sesji, jak i w jej trakcie miała miejsce ożywiona dyskusja wraz z pytaniami do referentów. Na szczególne słowa uznania zasługują prowadzący poszczególne sesje, między innymi prof. Eugenia Potulicka, prof. Wiesław Wątroba, prof. Wojciech Horyń, prof. Jacek Kurzępa, prof. Wiktor Żłobicki oraz prof. Krzysztof Czekał, a także zaangażowani w przygotowania i organizację pracownicy Zakładu: dr Wojciech Doliński i dr Grzegorz Kozdraś, oraz doktoranci: mgr Dorota Balcerzyk, mgr Kamil Błaszczczyński, mgr Małgorzata Kromka i mgr Dawid Krysiński. Wszystkim należą się szczególne podziękowania i słowa uznania.

Zaprezentowane w ramach konferencji wystąpienia zostały utrwalone w postaci artykułów zebranych w książce pokonferencyjnej pt. „Wyzwania rynku edukacyjnego wobec rynku pracy — wymiary lokalne, regionalne i ponadregionalne” pod redakcją prof. dr hab. Barbary Wiśniewskiej-Paź, organizatora i kierownika naukowego konferencji. Książka zostanie wydana w Wydawnictwie Uniwersytetu Wrocławskiego w serii „Socjologia” — będzie dostępna w księgarniach naukowych.

Barbara Wiśniewska-Paź

Sprawozdanie z konferencji międzynarodowej *Spoleczne granice pracy. Przemiany w sferze pracy w XXI-wiecznym kapitalizmie* (Wrocław, 14–15 listopada 2014)

W dniach 14–15 listopada 2014 roku na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego odbyła się pierwsza międzynarodowa konferencja Sekcji Socjologii Pracy Polskiego Towarzystwa Socjologicznego pt. „Społeczne granice pracy”. Zawartym w podtytule wydarzenia tematem tegorocznych obrad były „Przemiany w sferze pracy w XXI wiecznym kapitalizmie”. Konferencję zorganizowali Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego i Sekcja Socjologii Pracy Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, współorganizatorami zaś były Koło Inicjatyw Społecznych Studentów Uniwersytetu Wrocławskiego, Miasto Wrocław, Wrocławskie Centrum Akademickie, Akademia Młodych Uczonych i Artystów we Wrocławiu oraz Polskie Towarzystwo Socjologiczne o. Wrocław. Konferencja zgromadziła ponad stu uczestników z siedemnastu krajów, reprezentujących czterdzieści jednostek zagranicznych i siedemnaście krajowych. Większość zgromadzonych (około 60%) stanowili uczestnicy zza granicy, zarówno z krajów europejskich (Belgia, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Turcja, Węgry, Wielka Brytania) jak i pozaeuropejskich (między innymi z Brazylii, Kazachstanu oraz z RPA).

Celem konferencji była dyskusja nad zmieniającym się znaczeniem ludzkiej pracy w kontekście przemian ekonomicznych, instytucjonalnych i kulturowych w sferze zatrudnienia w późnokapitalistycznych społeczeństwach. Gościem specjalnym konferencji był Guy Standing (University of London), którego wizyta w Uniwersytecie Wrocławskim sfinansowana została ze środków miasta Wrocławia w ramach programu Visting Professors

(fundusz Scientiae Wratislavienses). Profesor Standing zainaugurował obrady wykładem „Tertiary time and work: the precariat's dilemma” („Czas usług a praca: dylematy prekariatów”), w którym omówił relacje między doświadczeniami uelastycznienia czasu pracy a procesem formowania się prekariatu jako nowej klasy społecznej. Po wykładzie nastąpiła żywa dyskusja panelowa z udziałem Jane Hardy (University of Hertfordshire), Krystyny Janickiej (Uniwersytet Zielonogórski i IFiS PAN) oraz Macieja Szlindera (Uniwersytet A. Mickiewicza w Poznaniu), moderowana przez Juliusza Gardawskiego (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie). Dyskutanci wskazywali na problemy z aplikacją empiryczną koncepcji prekariatu (K. Janicka) oraz dzielili się wątpliwościami natury teoretycznej co do procesów klasotwórczych towarzyszących prekaryzacji (J. Hardy). Wskazywano zarazem (M. Szlinder) na polityczny i ekonomiczny kontekst dyskusji nad prekariatem, który nadaje temu pojęciu charakter mobilizacyjny i potencjalnie przynajmniej emancypacyjny.

Po zakończeniu otwierającej konferencję sesji plenarnej dyskusję kontynuowano w równoległych grupach roboczych poświęconych teoretycznym debatom nad społecznymi granicami pracy („Debaty”), społecznym granicom pracy we współczesnych społeczeństwach („Społeczeństwa”) oraz w miejscach pracy („Miejsca”). W pierwszym panelu „Debaty” podjęto między innymi tematykę zmian znaczenia pracy w warunkach rozwoju społeczeństwa konsumpcyjnego (U. Omay) i informacyjnego (K. Krzysztofek), pracy nieformalnej i lumpengospodarki (Z. Galor), społecznej wartości pracy w ekonomii (M. Adrałojć), przemian krytycznych badań nad pracą w Polsce, na Węgrzech i Wielkiej Brytanii (P. Stewart, A. Mrozowicki, V. Zentai) oraz granic pracy w kontekście praktyk zarządzania i rządu (H. Colebatch). W grupie „Społeczeństwa” rozważano doświadczenia pracy imigrantów (A. Sosnowska), regionalne (R. Belkacem, I. Pigeron-Piroth) i globalne (P. Jong) wymiary migracji oraz problemy reprezentacji migrantów przez związki zawodowe w krajach Unii Europejskiej (S. Heinrich, K. Shire, H. Mottweiler oraz E. Samarsky). W panelu „Miejsca” poddano analizie nowe miejsca pracy, w których granice między pracą a rzeczywistością poza pracą bywają rozmyte, tak jak w domach opieki społecznej dla osób starszych (G. McEvoy), pracy DJ-ów w São Paulo (M.R. Pina), aktywności pośredników pracy w RPA (T.S. Kushata), pracowników i wolontariuszy zatrudnionych przy wydarzeniach kulturalnych w Polsce (W. Kieńć) oraz pracowników realizujących modele elastycznej kariery typu „patchwork” (O. Czeranowska).

Po południu tego samego dnia kontynuowano dyskusję w grupach roboczych. W panelu „Europa, dialog społeczny i problemy pracowników sprekaryzowanych” („Europa”) podjęto problematykę dumpingu społecznego (M. Bernaciak) oraz relacji między elastycznością czasu pracy i intensyfikacją pracy (A. Piasna) w Unii Europejskiej, proletaryzacji pracy studentów w Europie, konsekwencji restrukturyzacji dla dialogu społecznego w branży bankowości (V. Kirov i P. Thill), a także oceny funkcjonowania europejskich rad zakładowych jako instytucji dialogu społecznego na poziomie ponadnarodowym (H.D. Köhler, S.G. Begega i M. Aranea). W drugiej części panelu „Społeczeństwa” referenci zaprezentowali badania nad karierami pracowników korporacji w Polsce (K. Biały), pracującymi biednymi (J. Zielińska), pracownikami agencji pracy tymczasowej (T. Skoczylas) i wyniki krytycznej analizy dyskursu dotyczącego pracodawców w Polsce (P. Ostrowski, W. Figiel). Panel uzupełniły analizy relacji między systemem edukacji i rynkiem pracy w Chorwacji (K. Žažar) oraz powiązań między prawem pracy i prawem cywilnym w kontekście przemian regulacji zatrudnienia na Węgrzech (M.L. Zaccaria). Kontynu-

acja panelu „Miejsca” objęła debaty nad relacjami między karierami zawodowymi migrantów a cyklami biznesowymi w branży budowlanej (J. Wickham), pozazwiązkowymi formami reprezentacji pracowniczych w przypadku środowiska muzyków w Turcji (G. Taşkıran), związkami między pracą sprekaryzowaną a rodzinnym kapitałem społecznym (H. Heddenorp, I. Lass) oraz odmianami kultur organizacyjnych w małych i średnich przedsiębiorstwach w Polsce.

Drugi dzień konferencji rozpoczęły trzy sesje równoległe: prowadzona w języku polskim sesja dotycząca teoretycznych debat nad granicami pracy („Debaty”), sesja poświęcona pracy sprekaryzowanej („Prekaryzacja”) oraz sesja specjalna organizowana przez S. Dhonta i V. Kirova pt. „Innowacje w miejscu pracy”. W trakcie sesji specjalnej „Innowacje w miejscu pracy” zaprezentowano referaty związane z praktyką i teorią społeczną zmiany organizacyjnej. Omówiono podejścia do badań nad innowacją w miejscu pracy jako innowacją społeczną łączącą efektywność ekonomiczną z poprawą jakości pracy (S. Dhondt, P. Preenen, F. Pot). Erik de Grier omówił rozwój „oświeconego kapitalizmu w latach 1880–1930 w Stanach Zjednoczonych, Anglii, Niemczech i Francji”, wskazując na znaczenie programów socjalnych w rozwijających się w owym czasie wielkich przedsiębiorstwach przemysłowych. Ponadto podczas panelu analizie poddano rolę miękkich kompetencji pracowników w procesach innowacji organizacyjnej (J. Neumer i S. Pfeiffer) oraz procesy „otwartej innowacji” (opartej na przepływie wiedzy do i z organizacji) (S. Alijani).

W panelu „Debaty” dyskutowano na temat istoty pracy ludzkiej w kontekście rozwoju technologii i robotyki (A. Lemański), więzi społecznych na współczesnym rynku pracy (A. Potasińska), a także o wymiarze etycznym partnerskiej produkcji w społeczeństwie informacyjnym (S. Holc). Ponadto poruszone zostały tematy związane z doświadczaniem ciała pracującego na kapitalistycznym rynku pracy (S. Drąg), a także z pracą emocjonalną w aktywności związkowej (S. Kamińska-Berezowska). W części popołudniowej panelu dyskutowano o dochodzie podstawowym jako formie kształtowania relacji rynkowych (B. Mika). Przedstawione zostały też analizy czasu pracy jako czynnika charakteryzujące współczesne modele pracy (K. Muszyński). Poruszono także problematykę dotyczącą pragnienia pracy w kontekście kryzysu podstawowych wartości społecznych (L. Kobova) oraz koncepcję jakości pracy w odniesieniu do analiz R. Sennetta oraz F. Znanieckiego (J. Mianowski) i problem nieodpłatnej pracy domowej w Polsce (A. Kordasiewicz).

Panel „Prekaryzacja” odnosił się między innymi do analizy wpływu przemian instytucji państwa opiekuńczego na procesy prekaryzacji pracy (M. Baranowski), elastyczności i niepewności zatrudnienia na Węgrzech (J. Csoba), prekaryzacji pracy absolwentów studiów wyższych w Łodzi, określanych mianem „różowych kołnierzyków” (I. Desperak) oraz funkcji nietypowych form zatrudnienia jako mechanizmu zwalczania bezrobocia w Rumunii (A.M. Preoteasa). W popołudniowej części panelu „Społeczeństwa” dyskutowano o doświadczeniach przedsiębiorców zatrudniających osoby niepełnosprawne (L. Prochazkova) i o kształtowaniu się karier zawodowych w warunkach elastycznego rynku pracy (J. Róg-Ilnicka). Ponadto dyskusja w trakcie trwania panelu dotyczyła rozumienia pracy żołnierzy w Polsce (O. Nowaczyk), jak też analizy biografii społecznych w kontekście elastycznego zatrudnienia ludzi młodych (A. Krasowska). Uczestnicy zapoznać się mogli z wyłożonym referatem dotyczącym kompetencji przyszłych nauczycieli w świetle wyników badań studentów pedagogiki Uniwersytetu Zielonogórskiego (M. Roszkowska). W trakcie ostatniego popołudniowego panelu „Miejsca” analizowano ocenę wdrażania koncepcji *flexicurity*

w Polsce (P. Przyłęcki), rolę publicznych służb zatrudnienia w kontekście wzmocnienia zatrudnialności (A. Kalbarczyk), problem (nie)formalnej pracy opiekuńczej w Polsce (P. Teisseyre), zagadnienie prekaryzacji pracy w środowisku osób starszych (K. Odrobina), a także, w formie referatu wyłożonego, psychospołeczne uwarunkowania aktywności zawodowej osób z zespołem Aspergera (D. Wiszejko-Wierzbicka).

Wydarzeniem specjalnym w trakcie drugiego dnia konferencji był dzień otwarty projektu FP7 ITN Changing Employment ([www.changingemployment.eu](http://www.changingemployment.eu)), w którym uczestniczy Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Koordynator projektu (P. Stewart, University of Strathclyde) wprowadził słuchaczy do jego tematyki, która obejmuje trzy bloki zagadnień: zarządzanie i pracownicy, inkluzja i wykluczenie społeczne, dobrostan pracowników i jakość życia związanego z pracą. Następnie odbyła się prezentacja posterów i krótkich wystąpień zatrudnionych w projekcie doktorantów (Early Stage Researchers): M. Aranea (Universidad de Oviedo), S. Laufuente Hernández (Université libre de Bruxelles), D. Adascalitei (Central European University), C. Aguilu (Université d'Évry-Val-d'Essonne), K. Aziz (London Metropolitan University), R. Polkowskiego (University of Strathclyde), B. Egana (Katholieke Universiteit Leuven), M. Karolaka (Uniwersytet Wrocławski), N. Sahaoui (London Metropolitan University), P. Strauss-Raats (University of Gothenburg), P. Mendonca (University of Strathclyde) oraz L. Deprez (Université d'Évry-Val-d'Essonne). Po prezentacji posterów nastąpiły żywe dyskusje słuchaczy z doktorantami.

Na zakończenie konferencji odbył się moderowany przez Z. Galora panel podsumowujący obrady z udziałem części osób prowadzących grupy robocze w trakcie minionych dwóch dni. Jego uczestnicy zaprezentowali nie tylko wnioski wypływające z sesji równoległych, lecz także starali się odpowiedzieć na pytania: 1) co współcześnie jest największą społeczną barierą pracy, to znaczy: jak w kontekście społecznym może być określona granica między pracą a tym, co pracą nie jest?; 2) jaka jest współcześnie najważniejsza perspektywa w socjologii pracy? W trakcie dyskusji zwrócono uwagę na konieczność poszukiwania odpowiedzi na pytanie o społeczne granice pracy w kontekście długofalowych przemian gospodarki kapitalistycznej. Wskazano na konieczność kontynuacji niektórych klasycznych podejść do badań nad pracą (między innymi podejścia marksistowskiego) i prowadzenia analiz z wykorzystaniem nowych ujęć teoretycznych i metodologicznych (badania nad globalnymi łańcuchami produkcji, gospodarką wirtualną, społecznie zaangażowane badania uczestniczące).

Podsumowując, warto jeszcze raz podkreślić, że konferencja była okazją do przedstawienia problematyki pracy w różnych kontekstach kulturowych. Uczestnicy reprezentowali siedemnaście krajów, a omawiane zagadnienia dotyczyły zarówno niepewności pracy i zatrudnienia, rynku pracy i jego instytucji, jak i zarządzania zasobami ludzkimi. Doświadczenia badawcze prelegentów oraz przedstawione dane z badań prowadzonych w wielu krajach wymagają z pewnością dalszych analiz porównawczych. Wnioski wynikające z dyskusji panelowych i sesji specjalnych zachęciły uczestników i organizatorów konferencji do kontynuowania debaty w przyszłym roku, w ramach konferencji „Społeczne granice pracy. Wymiary pracy nieformalnej we współczesnych społeczeństwach” zaplanowanej wstępnie na 12–13 listopada 2015 roku w Zielonej Górze.

*Adam Mrozowicki  
Joanna Róg-Ilnicka*